

Spirit of Bosnia / Duh Bosne

An International, Interdisciplinary, Bilingual, Online Journal

Međunarodni, interdisciplinarni, dvojezični, online časopis

Duh Sarajeva danas

Irina Lagunina

Autor: Irina Lagunina, urednica RSE, Ruskog servisa; priredila: Dinka Jurković

Lagunina: Rodili ste se i živjeli u Beogradu, ali ste se preselili u Sarajevo trajno nakon rata u Bosni i Hercegovini. Zašto ste se odlučili na to?

Broz: Živjela sam u Beogradu koji je bio evropska metropola prije 30 godina. No, na žalost, u međuvremenu, zbog politike i ratova koji su se vodili na području bivše Jugoslavije Beograd je nekako izgubio dušu. Radila sam za vrijeme rata u BiH, u stvari pola ratnog doba sam provela u toj zemlji. I nakon rata sam posvijetila dosta svog vremena radu u Bosni i Sarajevu. Shvatila sam da je Sarajevo nekako uspjelo da sačuva dušu, unatoč činjenici da su građani Sarajeva prošli ono najgore tokom ratne opsade 1992-1995. Ne umem živjeti u gradu bez duše, pa sam se odlučila preseliti iz Beograda u Sarajevo. Naravno, puno mog rada i istraživanja je bilo povezano sa BiH i to je razlog koji je olakšao moju odluku.

Lagunina: Možete li nam nešto reći o tom duhu koji ste pronašli ovdje u Sarajevu?

Broz: Oni ljudi koji su živjeli prije rata u Sarajevu, oni koji su tu rođeni, Sarajlije koje su preživjele opsadu, uspjele su sačuvati svoj osećaj za druge, saosećanje sa drugima, oćuvali su osećaj razumevanja drugih... I to je nešto što ja stvarno cijenim. Naravno, u svakom gradu puno se toga promeni nakon rata. Dosta je ljudi napustilo grad, novi su se doselili... To je nešto što se dogodilo u svim gradovima bivše Jugoslavije, ne samo u Sarajevu. No, onaj specifični duh koji Sarajlije imaju – njihov osećaj za humor, njihova tolerancija, njihova sposobnost da razumeju sve, je nešto što ja zaista poštujem i to je razlog zbog kojeg sam se preselila u oktobru 1999. iz Beograda u Sarajevo.

Lagunina: Govorili ste o suosjećanju Sarajlija. Vidjela sam puno toga u gradu za vrijeme opsade, da li mislite da to postoji još i danas?

Broz: Da, postoji još uvijek. Možda je mnogo skrivenije nego za vrijeme rata, što je razumljivo. U ratu ljudi su bili potpuno jednaki. Bili su skupa u istoj opasnoj situaciji – po cijeli dan i cijelu noć. Godinama nisu imali ništa. A dijelili su ono malo što su imali. Kad nisu imali ništa, dijelili su svoje suosjećanje. I zato su bili najbolji susjedi, pokazali su građansku hrabrost opstanka, otpora, nepokorivosti.

I uspjeli su, preživjeli su. Logično je da će nakon rata ljudi poćeti da se bore za bolji život i izgubiti dio tih susjedskih osjećaja koje su negovali tokom rata. Ipak, ako imate priliku da razgovarate sa starim Sarajlijama, s ljudima koji su tu živjeli prije rata i koji su ostali u gradu, u Sarajevu, oni su ostali nakon svega isti. Oni ćuavaju tu dušu grada.

Lagunina: No, Bosna ostaje podijeljena po etničkim linijama. Mnogi Srbi su se preselili u

Republiku Srpsku ili isto?no Sarajevo. Neki ?ak kažu da je vo?a bosanskih Srba Radovan Karadžić, kojem se sudi u Haagu za genocid, zapravo pobijedio u ratu, jer podjele su još uvijek prisutne. ?ak postoje i segregacije u školama.

Broz: Ja predajem ?esto u školama i mogu vam re?i da je u Sarajevu nemogu?e na?i segregaciju u školama. Mogu?e je, nažalost, u nekim drugim mjestima, kao što su Mostar, Stolac i Gornji Vakuf, ali ne u Sarajevu. Predavala sam u skoro svim srednjim školama u Sarajevu i nikada nisam vidjela primjere segregacije. Ali, ako se govori o postotku stanovništva, on se promijenio od popisa iz 1991 – iako niko nije napravio novi popis stanovništva. Jasno je da je veliki broj ljudi napustio grad i da se puno novih nastanilo. S tim dolaze i promjene. Oni gra?ani koji su ostali u Sarajevu ne?e prihvatiti nikakvu segregaciju, jer su živjeli zajedno prije rata, za vrijeme rata, a ostali su živjeti zajedno i nakon rata. Možda su oni, koji su se doselili iz razli?itih mjesta, koji su mogli biti žrtve etni?kog ?iš?enja, a koji su postali novi stanovnici Sarajeva, donijeli neki osje?aj frustracije. Politi?ka igra na kartu nacionalizma

Lagunina: Dvadeset godina nakon po?etka ovog sukoba i 16 godina nakon njegovog kraja, zemlje koje su nastale raspadom Jugoslavije su više-manje normalizirale svoje odnose. Ja?aju veze izme?u Beograda i Sarajeva. Odnosi izme?u Sarajeva i Zagreba napreduju, ali unutar same BiH se ?ini da suprotnosti postaju problem. Ponekad mi se ?ini da su ja?i odnosi izme?u Sarajeva i Beograda nego izme?u Sarajeva i Banjaluke. Je li to istina?

Broz: To bi trebalo biti istinito, ali više zahvaljuju?i politi?arima nego onima koji žive ovdje u BiH. Politi?ari u BiH vrlo ?esto igraju na staru kartu nacionalizma. I to je razlog zašto sam ih nazvala ratnim i poslijeratnim prijateljima – sve zajedno.

Oni imaju samo jedan dogovor, a to je da se ni o ?emu ne dogovore, kako bi zadržali status quo. U protivnom, ako promijene stvari oni ?e biti u opasnosti, ne?e više imati mo?, a mnogi od njih ?e se suo?iti i s pravdom na sudovima. Zbog toga su oni, ?ak dvadeset godina nakon rata, u poziciji, zahvaljuju?i ljudima koji su glasali za njih, da održavaju vješta?ku napetost u zemlji. Zbog toga sam sigurna da ?e, u trenutku kad oni nestanu s politi?ke scene u zemlji, ljudi nastaviti živjeti više ili manje u normalnim okolnostima. No, politi?ari im ne dopuštaju da se to dogodi.

Lagunina: Pa zašto ljudi i dalje glasaju za njih?

Broz: To je lako razumjeti ako uzmete u obzir zastrašivanje kao najefikasniji proces koji koriste politi?ari kako bi ljudi bili tihi i glasali za njih beskona?no. Oni politi?ari koji su kreirali ratove u bivšoj Jugoslaviji, koji su vodili ratove i koji su potpisali mirovne sporazume, na kraju su shvatili da mogu ostvariti svoje ciljeve zastrašivanjem ljudi. To su radili pet godina prije po?etka prvog rata u bivšoj Jugoslaviji. Bila sam svjedok tih dešavanja. Radili su to putem medija koji su bili najbolje sredstvo za zastrašivanje miliona ljudi. Radili su to tokom rata, a naravno nastavljaju i dalje, šesnaest godina nakon završetka rata u BiH.

Ukoliko slijedite predizborne slogane, shvati?ete da je manje – više sve u sljede?em: „glasajte za nas ili ?ete nestati“. Drugim rije?ima, oni samo zastrašuju svoje bira?e, kažu da im je bolje da glasaju za njih ponovo jer u protivnom mogao bi se desiti novi rat i ljudi bi ponovo mogli stradati kao u predhodnom...

To je jedna prljava ali, nažalost, uspješna igra. Zato su ljudi uplašeni i kada razgovarate s njima njihova reakcija je manje ili više ista bez obzira gdje su: u Republici Srpskoj, u Federaciji, re?i ?e “da je bolje da glasaju za one koji su pokazali šta mogu u?initi za nas nego za druge za koje nisu sigurni šta oni mogu u?initi za nas.” Dok imamo toliko strah me?u bira?ima ne?emo biti u mogućnosti da bilo šta promijenimo, politi?ari na vlasti ?e biti sre?ni, a gra?ani ?e biti vrlo

nesrećni.

Lagunina: Zašto je još uvijek toliko straha u Bosni i Hercegovini?

Broz: Strah je najimpresivniji osjećaj u Bosni i Hercegovini, gdje god da ste. Najmanje pet godina prije 1991, kada je počeo prvi rat, bila sam svjedok kako mediji u cijeloj Jugoslaviji zastrašuju narod zloupotrebljavajući historiju, koristeći mitove, ponavljajući hiljadu puta na dan da vaš susjed i prijatelj može postati vaš neprijatelj kao što se to dogodilo prije 600 godina... Koristili su Goebbelsovu teoriju da deset puta ponovljena laž postaje istina. Bili su vrlo uspješni u tome. Nakon pet godina ljudi u Jugoslaviji su počeli razmišljati da “možda moj susjed zaista može postati moj neprijatelj i možda je rat koji sada počinje opravdavan; trebali bismo se braniti, inače smo u opasnosti.” Ovo ‘MI’ i ‘ONI’ postaje najvažnija stvar i svi su vrlo uplašeni. Politikari su uspjeli osigurati kritičnu masu straha među ljudima.

Šansa u mladima

Lagunina: Što mislite o mladoj generaciji koja je rođena nakon rata? Čula sam kako u Banjaluci tako i ovdje u Sarajevu da se ne poznaju. Žive odvojeno i više su nacionalistički i etnički usmjereni od generacije koja je živjela kroz rat. Da li je to istina?

Broz: Mislim da bi to moglo postati istina jednog dana, ako mi, kao članovi društva, ne napravimo nešto da to promijenimo. Ti mladi ljudi koji danas imaju 16 godina nemaju mogućnosti da se upoznaju jedni sa drugima. Oni su odvojeni školskim programima, odvojeni su kompletnim nastavnim planom i programom, odvojeni su nedostatkom novca za putovanja i, naravno, odvojeni su uticajem konkretne sredine u kojoj žive. No, postoje šanse da se to promijeni. Znači, nevladina organizacija koju ja vodim organizirala je osmodnevne Škole građanske hrabrosti, pozivajući srednjoškolce i studente iz svih dijelova BiH, kao i iz cijele regije bivše Jugoslavije da provedu osam dana zajedno.

Lagunina: Zašto ste to nazvali “građanska hrabrost”?

Broz: Shvatili smo da ljudi u ovoj regiji imaju nedostatak građanske odvažnosti, koju definišemo kao sposobnost za otpor, suprotstavljanje i nepoštovanje svih onih koji zloupotrebljavaju svoju moć za lične potrebe i time krše zakon i ljudska prava drugih. Imate puno takvih primjera među politikarima, univerzitetskim profesorima, nastavnicima u školama, među mojim kolegama doktorima, policiji, sudstvu – svi dijelovi društva su korumpirani. Toliko je negativnih pojava u društvu da je zaista potrebna građanska hrabrost da ljudi ustanu i bore se za svoja prava, da kažu NE u lice zlu, da kažu NE – ne želim biti iskorišten i postati žrtva tuđeg ličnog interesa samo zato što oni imaju moć, a ja ne. Zbog toga smo razvili program da naučimo mlade da se odupru, da shvate svoju ulogu u društvu. Naši mladi ne shvataju da imaju svoje mjesto u društvu i time bitnu ulogu u vlastitom životu. Oni su uvijek robovi tuđe ideje. Tako su odgajani. Neko im to mora reći, a mi to radimo.

Lagunina: Kako to izgleda kada oni tek dođu?

Broz: Vrlo je zanimljivo pratiti ih. Prije svega, mi uvijek pozivamo najmanje dvije osobe iz jedne sredine, jer smo shvatili da ako pozovemo samo jednu teško im je uopšte doći. Mladi ljudi se boje, jednako kao i njihovi roditelji. Dakle, kad dođu iz svojih gradova, mjesta, sela, oni provedu dva sata u međusobnom razgovoru jer se boje drugih, sve im je novo. Do sada smo imali preko tri stotine mladih ljudi koji su prošli kroz naše škole građanske hrabrosti i 75 posto njih je bilo u Sarajevu po prvi put, što je bitan podatak. Naravno da su se bojali. No, nakon predstavljanja u

kojem oni razgovaraju sa onima koje ne poznaju, odjednom shvate da su isti, da imaju iste ciljeve, iste snove, iste probleme. Shvate da imaju iste količine laži koje su dobili od svojih roditelja, učitelja, od svoje društvene sredine. Kad shvate da imaju iste snove jasno im je da treba da rade zajedno kako bi savladali te probleme i ostvarili svoje snove, što je predivno! Nakon osam dana svi nas pitaju da li postoji mogućnost da ostanu sa sljedećom grupom koja stiže, jer ne žele ići kući. Kad se vrate svojim sredinama, oni su najmoćniji borci za istinu i za promjene. Spremni su reći svojim učiteljima, direktorima škola, roditeljima, svojim rukovodiocima: lagali ste nas, to nije istina! Mi se ne razlikujemo, imamo toliko toga zajedničkog. Oni ostaju prijatelji, posjećuju se, ruše predrasude svojih lokalnih sredina pozivajući nekog iz Banjaluke u Sarajevo ili obrnuto. Naravno, postoji otpor u njihovim društvima, ali oni su sposobni za borbu protiv tog otpora i dobijaju konačno ono što žele – živjeti normalan život.

Lagunina: Što smatrate najvećim naslijeđem koje je Vaš djed ostavio iza sebe?

Broz: Za mene je to antifašizam. Želim da mislim da je i za druge ljude to isto najveća tekovina. Tito je bio poznati antifašista prije i tokom Drugog svjetskog rata. U takvoj atmosferi sam odrasla – vrlo sam osjetljiva na bilo koju vrstu fašističke ideologije. Nažalost bili smo svi žrtve fašističkih težnji koje su još uvijek prisutne u našem društvu. Ljudi se, po mom mišljenju, ne bore dovoljno protiv toga.

Slobodna evropa

Svetlana Broz, unuka Josipa Broza Tita, bori se protiv etničke netrpeljivosti već dva desetljeća. Kardiolog, rođena u Beogradu, dolazi u BiH u toku svog humanitarnog rada 1992-1995. Trajno se nastanila u Sarajevu 1999., a BiH državljanstvo uzima 2004. godine. Direktorica je NVO 'Gariwo' (www.gariwo.org), čija je osnovna misija edukacija mladih o građanskoj hrabrosti. Njena knjiga *Dobri ljudi u vremenu zla*, objavljena 1999., zabilježila je dobra djela Bosanaca i Hercegovaca svih etničkih skupina.

The preceding text is copyright of the author and/or translator and is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 3.0 Unported License.